

Wybrane metody i techniki gromadzenia danych

ANNA BORKOWSKA
OŚRODEK ROZWOJU EDUKACJI

Profilaktyka oparta na diagnozie

Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który, uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
- 3) program profilaktyki, **dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska**, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

§6. 2. Podstawę do podejmowania działalności, o której mowa odpowiednio w § 2-5, stanowi **opracowywana w każdym roku szkolnym diagnoza**, o której mowa w ust 1.

Rozporządzenie MEN z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii

Jakich informacji potrzebuje szkoła, aby zaplanować systemowe działania profilaktyczne, czyli co ma być przedmiotem diagnozy?

Przedmiotem diagnozy jest ocena najważniejszych potencjalnych zagrożeń, przed którymi chcemy uchronić uczniów oraz ocena występowania czynników ryzyka i chroniących.

Specyfika diagnozy środowiska szkolnego

- **Diagnoza szkolna wymaga specyficznego podejścia:**
 - jej zakres wyznaczony jest przez poziomy profilaktyki,
 - a także przez podstawowe funkcje i zadania szkoły,
 - adresatem badań jest szczególny odbiorca – dzieci i młodzież oraz ich rodzice
 - jej wyniki mają posłużyć do zaplanowania działań systemowych, dostosowanych do potrzeb rozwojowych uczniów oraz społeczności szkolnej.

Profilaktyka uniwersalna

- Wyniki badań ogólnopolskich i opracowania naukowe dotyczące zachowań ryzykownych, np.:
 - ESPAD
 - HBSC
 - CBOS
- Dane z badań lokalnych:
 - ESPAD – badanie na terenie gminy/powiatu/miasta
 - Badania mokotowskie
- Raporty z ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkoły i innych badań zamówionych przez szkołę

- Dane z krótkich ankiet np. na temat spostrzeganego klimatu szkoły, poczucia satysfakcji z uczestniczenia uczniów, nauczycieli i rodziców w programie profilaktycznym, itp.
- Aktualna wiedza na temat:
 - czynników chroniących i czynników związanych z rozwojem zachowań problemowych,
 - wieku podejmowania przez młodzież zachowań ryzykownych (tzw. wiek inicjacji)
 - kryteriów skutecznych programów profilaktycznych

Różne szkoły – różne problemy

Profilaktyka selektywna

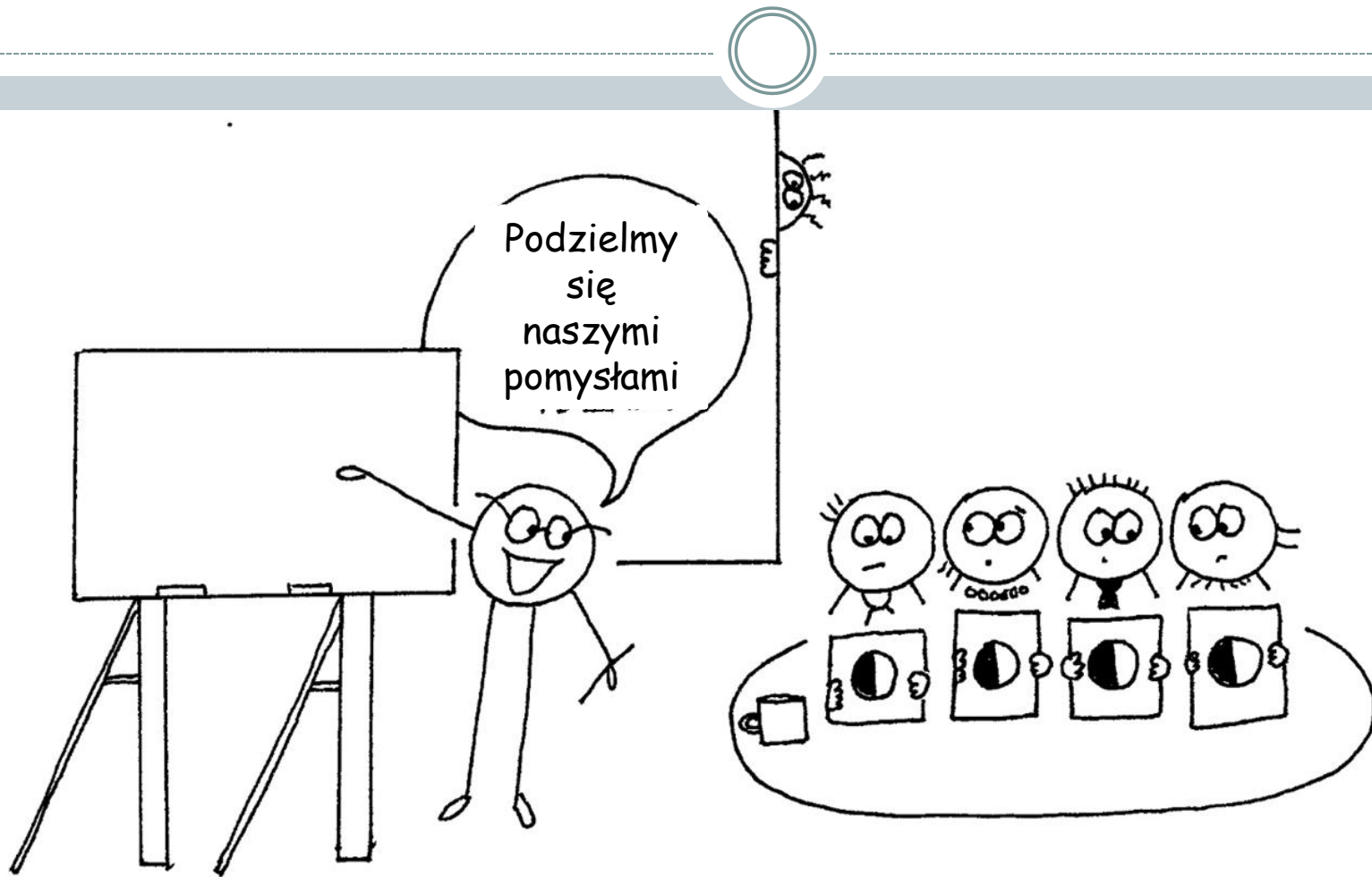
- Do zaplanowania działań dla uczniów z grup ryzyka jest potrzebna wiedza na temat rodzajów problemów i liczebności tych grup, np.:
 - czy w szkole są uczniowie z zespołem nadpobudliwości ruchowej, dysleksji, z problemami w nauce,
 - czy są dzieci z rodzin, w których występują dysfunkcje np. problem alkoholowy, bezrobocie, choroba psychiczna któregoś z rodziców itp.
- Dane pozyskane na podstawie:
 - analizy dokumentów szkolnych,
 - obserwacji zachowań uczniów,
 - rozmów z uczniami i rodzicami,
 - wymiany informacji z różnymi placówkami, np. z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, policją, kuratorami sądowymi, itp.

Profilaktyka wskazująca

- Konieczna diagnoza problemów występujących w szkole i potrzeb nauczycieli w tym zakresie.
- Metody pozyskiwania danych:
 - analiza przypadków uczniów wymagających interwencji w ostatnich latach,
 - analiza przebiegu działań podejmowanych przez nauczycieli oraz uzyskanych rezultatów
 - rozmowy z uczniami i rodzicami
 - krótkie ankiety na temat odbioru szkolnych działań interwencyjnych przez uczniów i rodziców oraz samych nauczycieli.
 - wymiana informacji pomiędzy instytucjami współpracującymi ze szkołą.

Inne źródła informacji...?

Dobór narzędzi badawczych

- Ankieta
- Rozmowy indywidualne, wywiady
- Obserwacja
- Socjometria
- Analiza osiągnięć szkolnych
- Analiza dokumentacji z uczestnictwa w realizowanych dotychczas programach profilaktycznych w szkole i poza nią
- Analiza dokumentacji szkolnej dotyczącej interwencji wychowawczej
- Analiza wytworów uczniów
- Inna dokumentacja

Analiza wyników badań

Identyfikacja niepokojących objawów w dwóch obszarach:

- wskaźniki naruszania dyscypliny szkolnej
- wskaźniki patologii w środowisku uczniowskim

Wskaźniki naruszania dyscypliny szkolnej

liczba kar dyscyplinarnych

- przypadki porzucenia szkoły
- liczba uczniów wydalonych ze szkoły
- liczba spóźnień na zajęcia szkolne
- wagary
- absencja szkolna

Wskaźniki niedostosowania

- używanie tytoniu
- używanie alkoholu
- używanie środków odurzających
- interwencje policji
- przestępczość
- próby samobójcze
- samobójstwa dokonane
- wypadki drogowe z udziałem uczniów
- przemoc rówieśnicza
- udział w subkulturach
- udział w destrukcyjnych ruchach religijnych

Nieprzemyślane „ankietowanie” w szkole

Słabości badań ankietowych w szkołach

- Nierzetelne wyniki badań ankietowych.
- Stosowanie nieprofesjonalnych narzędzi pomiaru, amatorskie ankiety konstruowane bez odpowiedniego zaplecza teoretycznego i bez badań psychometrycznych.
- Problem przestrzegania poufności i anonimowości danych przez pracowników szkoły.
- Brak wykorzystywania wyników diagnozy do planowania działań profilaktycznych.

Podsumowanie

- **Dokonując diagnozy w szkole warto zadbać o to, by:**
 - zbierać te informacje, które rzeczywiście mogą być przydatne do planowania działań realizowanych w ramach PP
 - uczeń lub rodzic udzielający informacji miał zaufanie do badaczy i poczucie sensu, że badanie przełoży się na działania praktyczne
 - społeczność szkolna miała możliwość zapoznania się z wynikami badania
 - badający mieli w sobie gotowość udzielenia wsparcia i pomocy, gdy zostaną ujawnione problemy dziecka (np. problem alkoholowy w rodzinie, przemoc w domu).